

Dobolán Katalin *Francesco Patrizi elmélete a nyelv eredetéről (A nyelvtől a szóig)* című előadása egy koherens elmélet bemutatására vállalkozott, a nyelvészet, nyelvfilozófia szakfogalmainak segítségével, mitológiai példákkal, antik szerzők műveinek kommentálásával vetette fel a névtudomány ma is vizsgálendő alapkérdéseit.

Az utolsó előadásorozat az *Újabb magyar irodalmi hagyományok* címet viselte, elnöke Mezei Márta volt. *Hannibal, Hamilcar és Hasdrubal (A nevek freudi mélylélektanáról)* címmel elsőként Tverdota György tartotta meg előadását, amely néhány XX. századi magyar szerző névtani fantáziát bizonyító életműve és Freud művei alapján fejtett ki számos fontos elméleti kérdést. Nagyszámú példával bizonyította a Freud pszichoanalíziseiben is fontos szerepet játszó nevek, tulajdonnevek, nyelvhasználat és a mélylélektan kapcsolatait. Egyed Emese, a kolozsvári egyetem oktatója *Szabadságjáték, kelepce (Barcsay Ábrahám névmetaforái)* című előadásában mintegy száz vers és háromszáz levél alapján vizsgálta Barcsay névhasználatát, névrejtését, szójátékait, és a majdnem az életébe kerülő szófacsarásait. Dávidházi Péter egy nagyobb munka részletét olvasta fel *A kettős identitás alkotói lélektanához (Toldy Ferenc és a reformkori álnévhasználat)* címmel. Schedel Ferenc Toldy Ferencé válásának történetén kívül a kor álnévhasználatát és irodalmi életbeli szerepét is rendkívül tömören és tanulságosan mutatta be. Praznovszky Mihály Mikszáth-kutatásai során változatos névadási gyakorlatot mutatott ki, az óriási anyagból szemelgetve a Mikszáth ifjúságához kötődő tulajdonnevek, földrajzi nevek művekbeli megjelenését illusztrálta, és a további kutatás számára gazdag terepre hívta fel a figyelmet. A záró előadást *Babits névjegye* címmel Kelevéz Ágnes tartotta, aki a költő saját nevéhez való viszonyulásától a nevekre vonatkozó művek – versek és regények – elemzésén át jutott el a Babitsot elégtétellel eltöltő kései felfedezésig: lehet, hogy neve jelent valamit, összefügg költői hivatásával.

R. Takács Olga

Konrád György
Budapest, 1995. december 6.

Az MTA Irodalomtudományi Intézetének és az újvidéki egyetem Hungarológiai Szakának csaknem két évtizede folyó közös munkája keretében került sor erre a konferenciára. A kortárs alkotóknak szentelt sorozatban ez alkalommal Konrád György életművét elemezték az újvidéki egyetem oktatói és az Intézet munkatársai.

Bányai János, aki a nyugdíjba vonult Bori Imrétől vette át a tanszék vezetését, a tanácskozás előtt röviden beszámolt a tanszék munkájáról, a hallgatói létszám gyarapodásáról, a posztgraduális képzés bővüléséről, a készülő doktori értekezésekről, a tanszék és a Forum Könyvkiadó által közösen kiadott évkönyvekről és folyóiratokról. A Hungarológiai Közlemények legfrissebb száma éppen a Mészöly Miklós életművéről rendezett korábbi konferencia anyagát közli. A tanszék még ebben az évben tanácskozást rendez a legújabb magyar irodalom elméleti kérdéseiről és néhány kiemelkedő műről.

A konferencia első részében Pomogáts Béla elnökölt. Varga László *A didaktikus tudatregény* című előadásában Konrád György *A városalapító* című regényéről beszélt, előbb a tudatregény poétikai meghatározását, előzményeit ismertetve, majd a „didaktikus tudatregény” megnevezés létjogosultságát bizonyította Konrád művére, amelyet egy regényterv részleges megvalósulásaként ítélt meg konkrét szerkezeti és szövegelemzése alapján.

Bori Imre Konrád első regényéhez, *A látogatóhoz* „szólt hozzá” (hozzászólásnak nevezve *Szociográfia a szociológusról* című előadását). Az író és a francia új regény, a szociográfia és a szociológia kapcsolatait kimutatva érzékletesen bizonyította a mű „szociográfiai etűdjeinek” létét, „szociográfiai nagyária”-ként idézett egy hosszú mondatot a regényből, s párhuzamot vont Konrád regényírói technikája és egy szerb festő (L. Sejka) képei között, „posztmodern anekdoták”-at is felfedezve a regény szövegében, s az egész művet beilleszthetőnek vélte a nevezetes magyar szociográfiák sorába is.

Kappanyos András szintén *A látogató* kapcsán beszélt az író időszerkezet-kezeléséről, jellegzetes poétikai fogásairól, az igeidők használatáról. A múltba-jövőbe nyúlások, áttűnések bemutatása közben a „feltételes jövő” létének fontosságát mutatta ki, a szerkesztés bravúrait érzékeltette, világirodalmi és filmekből vett párhuzamokkal bizonyítva állításait.

Bányai János elnökletével folytatódott a konferencia. Gerold László *Írói jelenlét és regényforma* című előadása valamennyi regény vizsgálatát vállalta, az önéletrajz elemeit, az erkölcsi kérdéseket, a felelősségtudatot, a főhős azonosságát állítva elemzése központjába. „Írásba menekülő értelmiségi”-ként határozta meg az író, s emelt ki erre vonatkozó jellegzetes mondatokat a különböző regényekből. Érintette a megjelent kritikákban felvetett szinte valamennyi fontos megjegyzést, „regényváros”-nak nevezte és értelmezte – Konrád nyomán – a szépirodalmi alkotások együttesét.

Harkai Vass Éva *Regényváros, Konrád György városmetaforája* című előadása ezt a metaforát bontotta ki aprólékosan, számos bizonyítékot mutatva be Konrád metaforizált tereire, városszimbólumának valamennyi művében meglévő központi szerepére. A helyszínek jelentéstöbbletét, az útkereszteződés, a „hordozható haza” fogalmait, a haza és az idegenség kérdéskörét mutatta ki.

Faragó Kornélia szintén a Konrád-művekben meghatározó térélményeket, fogalmakat elemezte *Geopoétika, rezgőmozgás* című elméleti előadásában, különösen a „kert” kiemelt jelenlétét bizonyította. Szerinte Konrád valamennyi műve a térformák szerint szerkesztődött, ezért nevezi geopoétikának ezt az alkotói módszert.

A délutáni előadásokat Konrád György író is megtisztelte jelenlétével. Bori Imre volt az elnök. Bányai János *Napló, esszé, regény – a létérzékelés parodikus beszédmódja* című előadása egy nagyobb munka részlete. Az első két regény és a későbbi két mű (*Kerti mulatság, Kőóra*) közötti különbségeket gazdag irodalomelméleti eszköztárral tárta fel, s meggyőzően ismertette, hogy az értekező és a narratív próza miként keveredik a művekben „reflexív szövegfolyamokkal”, s ebből milyen műfajok születnek, hogyan érhető tetten az erkölcs és az esztétika állandó harca a regényekben, s hogyan szerezte meg Konrád az „írónia szabadságát”.

Kálmán C. György *Poétikai provokáció a Kőórában* című előadása egy lehetséges szubjektív olvasatot mutatott be, saját és más kritikák elvárásait szembeesítve a művel. Sorban elének tárta a regény nagy leleményeit, izgalmas és sokféle értelmezési lehetőségét, a fikció olvasók szerinti és az írói felfogása közti különbségeket.

A további előadók a szépirodalmi művek mellett született jelentékeny esszéiről teljesítménnyel foglalkoztak. Veres Andrásnak *Az értelmiség útja az osztályhatalomhoz* című előadása Konrád hasonló című, Szelényi Ivánnal közösen írt, magyar nyelven először 1978-ban Svájcban megjelent híres munkáját elemezte keletkezéstörténetétől sugallt tartalmain át a jelenkori megítélésig, a megváltozott társadalmi-történelmi szituáció nézőpontjából. Pomogáts Béla *Politika és antipolitika. Az Antipolitika 15 év után* című tanulmánya az író politikai esszéinek gondolatrendszerét vázolta fel, a történelmi átalakuláshoz vezető eseményeket, mozgalmakat, tényeket idézte fel, és a Konrád-esszék jelentőségét bizonyította.

Az előadásokat követő vita végül is főként a politikai kérdések, művek, társadalmi problémák körül alakult ki. Konrád György maga is számos adalékkal szolgált művei keletkezését, befogadását illetően. Beszámolt a kelet-európai értelmiség szerepét vizsgáló elemzésről, az értelmiség fogalmának változásairól, társadalmankénti, koronkénti eltéréseiről, érdeklődéssel fogadta a fikció és a valóság körül kibontakozó vitát is.

Az elhangzott előadásokból és a vita érdemi részéből remélhetőleg hamarosan önálló kötet jelenhet meg.

R. Takács Olga